

№ 48 (641)
Снежань 2016 года

Краязнаўчая газета

Выдаецца з красавіка 2003 года

bfk.by

У нумары:

- ☞ Юбілей: Нацыянальнаму гістарычнаму музею – 60 – *стар. 2*
- ☞ Канферэнцыя: 385-годдзе першага буквара і Спірыдон Собаль – *стар. 3*
- ☞ Стагоддзі Культуры: казка каб была ў жыцці падказкаю – *стар. 4*
- ☞ Вандроўка: багаты край – Гомельшчына – *стар. 6*

Радасных святаў,
землякі!

Калядны кірмаш як адкрыццё «беларускага свету»

Напрыканцы мінулага тыдня ў сталіцы адбыўся «Калядны handmade кірмаш», што прайшоў у арт-цэнтры «Грай». Гэтае святочнае мерапрыемства выклікала вялікую цікавасць наведнікаў.

У адрозненне ад іншых калядных базараў, «Калядны handmade кірмаш» запачаткаваў сабой новую святочную традыцыю: на клубнай пляцоўцы наведнікі змаглі не толькі набыць падарункі да зімовых святаў ці проста густоўныя рэчы, якія могуць упрыгожыць інтэр'ер, але і стаць удзельнікамі майстар-класаў, паслухаць вы-

ступленні выканаўцаў сярэднявечнай музыкі, патанчыць пад іх рытмы, пазнаёміцца з беларускімі настольнымі гульнямі, зацікавіць сваіх дзетак карыснымі ведамі і мастацкімі заняткамі – маляваннем, фарбаваннем гіпсавых фігурак, выразаннем з паперы выцінанак-сняжынак і даведацца шмат іншага.

Трэба адзначыць, што вялікую цікавасць выклікаў майстар-клас вядомай мастачкі, майстра выцінанкі, сябра Саюза майстроў народнай творчасці Наталлі Сухой. Спн. Наталля спынілася на нацыянальных асаблівасцях

гэтага вырабу. У прыватнасці, на тэхніцы традыцыйнай навагрудскай выцінанкі-выбіванкі, якая мае ўнікальныя рысы. Асноўнае яе адрозненне ў тым, што малюнак ці карунак выбіваецца спецыяльным долатам на аркушы ватману.

Удзельнікі майстар-класа навучыліся выразаць складаныя выявы: сняжынкi, дрэвы, птушкі і зорачкі. Гэтыя папяровыя выявы спатрэбіліся ім для стварэння аўтарскай каляднай паштоўкі, якія ўдзельнікі майстар-класа Н. Сухой панеслі з сабою, каб павіншаваць са святам блізкіх.

А ў гэты час дзеці разам з бацькамі ўдзельнічалі ў чытанні ўрыўкаў з кнігі маладой пісьменніцы Надзеі Ясінскай «Сем ружаў». У ёй аўтарка знаёміць дзетак з рознымі раслінамі і кветкамі, з іх беларускімі назвамі. Таксама дзеці назіралі, як нараджаюцца ціснёныя карункі на скуры ў выкананні майстра Марыны Ільіной.

Затым Сяргук Доўгушаў запрасіў усіх ахвочых на свой «Спеўны сход», прысвечаны Калядам. Дзеля стварэння святочнага настрою і з дапамогай сп. Сержука ўдзельнікі «Спеўнага сходу» вывучылі некалькі беларускіх калядак і шчадроак, сярод іх такія вядомыя, як «Учора з вчора», «Шчодры вэчор», «Прышла Каляда ўвечары», «Яшчар» і іншыя.

Музычная частка кірмашу была працягнутая творами сярэднявечнай музыкі ад выканаўцаў з тэатра старадаўняй культуры «Яварына» і гурта

сярэднявечнай музыкі «Жывы карчмар».

Захапляльным па экспрэсіі гуку аказаўся і канцэрт фолк-рок гурта «Relikt». Хочацца адзначыць энергічны драматычны спеў вакаліста Уладзіміра Казлова, які разам з калегамі здолеў перадаць самыя тонкія нюансы складаных кампазіцыяў, што прагучалі на кірмашы, – «Хадзіла галота», «Жураўлі на Палессе ляцяць», «Лосю», «Стары», «Люцэрна», у кампазіцыях з новай кружэлкі, якая мае назву «Kufar», – «Сваточки», «Дробенькі дожджык», «Разам з намі» і іншых.

«Калядны handmade кірмаш – 2016» дадаў шмат позітыўных уражанняў да святочных прадчуванняў гараджаннаў, некаторыя з якіх мелі нагоду бадай у першы раз сутыкнуцца з гамаю мелодыяў, гукаў, фарбаў і ідэяў нашага спракавечнага «беларускага свету»...

Анатоль МЯЛЬГУЙ, фота аўтара

Наталля Сухая распавядае пра мастацтва выцінанкі

На тым тыдні...

✓ **10 снежня** ў Нацыянальным гісторыка-культурным музеі-запаведніку «Нясвіж» быў зладжаны **квэст «Таямніцы і загадкі палаца Радзівілаў»**. Наведнікі музея здзейснілі цікавую вандроўку па раскошных залах і пазнаёміліся з гісторыяй адной з самых уплывовых дынастыяў Еўропы XV – XVIII стст. Каб прайсці ўсе ўзроўні квэсту, удзельнікі мусілі знайсці пытанні на каверзныя пытанні, разгадаць гістарычныя загадкі, а таксама пабываць у месцах, звычайна закрытых для турыстаў, – княжацкіх пакоях, падземных лабірынтах, вежах і абарончых умацаваннях.

✓ **11 снежня** ў гасцініцы «Ренессанс» адбыўся штогадовы **Калядны дабрачынны кірмаш**, які зладзіў Мінскі міжнародны жаночы клуб жонак паслоў, дыпламатаў і замежных прадстаўнікоў, што існуе ўжо больш за 20 гадоў. Сродкі, атрыманыя ад кірмашу, будуць накіраваныя на падтрымку дабрачынных праектаў – у дзіцячыя дамы, медыцынскія ўстановы, інвалідам і састарэлым людзям.

✓ **15 снежня** ў чытальнай зале рэдкіх кніг і рукапісаў Цэнтральнай навуковай бібліятэкі імя Якуба Коласа НАН Беларусі адбылася **вечарына «Я заўсёды ішоў сумленнай пуцявінай...»**, прымеркаваная да 95-й гадавіны з дня нараджэння **Сцяпана Александровіча**. Да імпрэзы была падрыхтаваная выстаўка «Здабыткі Сцяпана Александровіча», на якой прадстаўлена яго пісьменніцкая спадчына, літаратурна-знаўчыя працы, навуковая дзейнасць.

С. Александровіч (1921, Капыль – 1986, Мінск) – беларускі пісьменнік, літаратурназнаўца, крытык, краязнаўца. Доктар філалагічных навук, прафесар. Член Саюза пісьменнікаў СССР з 1955 г.

✓ **16 снежня** Літаратурны музей Петруся Броўкі запрашаў усіх зацікаўленых на **чарговую сустрэчу праекта «Чытаем сваё. Класіка» – «Хлопец у шынялі. Міхась Зарэцкі»**. Наведнікі музея мелі магчымасць больш даведацца пра М. Зарэцкага – аднаго з самых шчырых празаікаў дваццатых гадоў, выбітнага крытыка, яркага публіцыста, аўтара твораў, роўных якім па эмацыйным напружанні цяжка знайсці і сёння. Як ён пісаў пра сваё жыццё ў нечалавечых умовах трыццатых? Чаму Зарэцкі не ўвайшоў ва «Узвышша»? Навошта ствараў «Полымя»? Як выглядаў «асабісты фронт» Міхася? «Хто ёсць хто» ў рамана «Сцежкі-дарожкі»? Адказы на гэтыя пытанні можна было атрымаць пад час сустрэчы.

✓ **16 снежня** ў філіяле Веткаўскага музея ў Гомелі адкрылася **выстаўка «Што ў Неглюбы ў сяле... Мастацтва вёскі Неглюбка XIX – XX ст.»**. Сёлета тэкстыльняныя традыцыі вёскі Неглюбка былі занесеныя ў спіс нематэрыяльнай культурнай спадчыны Беларусі. Ужо болей за 30 гадоў Веткаўскі музей займаецца даследаваннем гэтай унікальнай традыцыі. Праведзеныя сотні сустрэчаў-размоваў з неглюбскімі ткачыхамі, пад час якіх яны раскрывалі глыбінны сэнс свайго рамяства. Таксама неглюбчане вучылі супрацоўнікаў Веткаўскага музея чытаць арнаменты і ствараць іх на кроснах.

На выстаўцы дэманструюцца болей за сотню прадметаў, што былі створаныя або бытавалі ў свой час у вёсцы Неглюбка: тканыя ручнікі XIX – XX ст., поцілкі, абрусы, фотаздымкі, узнагароды, традыцыйнае адзенне і ўпрыгожанні, музычныя інструменты і інш.

✓ **20 снежня** ў Літаратурным музеі Петруся Броўкі адкрылася **выстаўка выцінанак Валянціны Слюнчанка і Вольгі Налівайка «Белыя карункі»**. Выцінанка – від народнага дэкаратыўна-ўжыткавага мастацтва, стварэнне разнастайных узораў з паперы. Тэрмін «выцінанка» паходзіць ад слова «выцінаць» – акуратна выразаць тонкія ажурныя малюнкi. Усе мы ў дзяцінстве выразалі сняжынкi для ўпрыгожвання вокнаў – вось самы прасты прыклад гэтага беларускага віду мастацтва.

60 гадоў Нацыянальнага гістарычнага музея

14 снежня ў Нацыянальным гістарычным музеі Рэспублікі Беларусь адкрылася выстаўка «Нацыянальны гістарычны: дзень мінулы – дзень сённяшні».

Гісторыя музея пачалася 60 гадоў таму. У адпаведнасці з распараджэннем Савета Міністраў Беларускай ССР ад 15 снежня 1956 г. Міністэрства культуры БССР атрымала дазвол на стварэнне з 1 студзеня 1957 г. арганізацыйнай групы для падрыхтоўчых працаў па адкрыцці Беларускага дзяржаўнага гісторыка-краязнаўчага музея. А ўжо праз 10 гадоў, у лістападзе 1967 г., была ўрачыста адкрытая першая экспазіцыя Дзяржаўнага музея Беларускай ССР.

Нацыянальны гістарычны музей сваімі калекцыямі, традыцыямі непарыўна звязаны з беларускімі музеямі першай паловы XX ст. – Мінскім царкоўным гісторыка-археалагічным, Мінскім абласным, Беларуска-дзяржаўным музеем, Беларуска-гісторыка-этнаграфічным музеем імя Івана Луцкевіча ў Вільні. Мяняліся часы, неаднаразова мянялася назва музея – Дзяржаўны музей Беларускай ССР, Нацыянальны музей

гісторыі і культуры Беларусі і, нарэшце, – Нацыянальны гістарычны музей Рэспублікі Беларусь. Аднак нязменнай заставалася яго галоўная задача: зберагаць, вывучаць і прэзентаваць грамадскасці помнікі гісторыка-культурнай спадчыны. Сёння музей валодае самым буйным зборам у краіне, які налічвае звыш 450 тысячаў прадметаў, гэта ўнікальныя калекцыі скарбаў, нумізматыкі, археалогіі, старадрукаў, нацыянальнага касцюма, дакументаў і іншыя.

Выстаўка «Нацыянальны гістарычны: дзень мінулы – дзень сённяшні», прымеркаваная да юбілею ўстановы, складаецца з 2-х раздзелаў. Першы з іх знаёміць з асобнымі старонкамі гісторыі музея праз дакументы, фотаматэрыялы, унікальныя музейныя

прадметы – адны з іх з'яўляюцца своеасаблівымі візітоўкамі музея, іншыя паступілі ў збор цягам апошніх гадоў. Срэбны кубак сям'і Агінскіх, падсвечнік Караля Чапскага, залаты імяны гадзіннік старшыні Савета Народных Камісараў БССР Мікалая Галадзеда і шмат іншага знайшло месца ў першым раздзеле выстаўкі. Другі раздзел знаёміць наведнікаў з экспазіцыйнымі і выставачнымі праектамі, здзейсненымі музеем у розныя гады.

Са святам музейных работнікаў установы шчыра павіншаваў Прэзідэнт Рэспублікі Беларусь Аляксандр Лукашэнка. Тэкст яго прывітальнага слова зачытаў міністр культуры Барыс Святлоў.

Пагодле інфармацыі арганізатараў

Зіма ў вёсцы Канвельшкі Воранаўскага раёна, каля касцёла Найсвяцейшага Сэрца Ісуса

Фота Наталі КУПРЭВІЧ

Краязнаўчая канферэнцыя прайшла ў Віцебску

Ужо другі раз у Віцебску на базе Віцебскай абласной бібліятэкі прайшла Міжнародная навукова-практычная канферэнцыя «Віцебскі край». Сёлета яна была прысвечаная 385-годдзю выхаду ў свет першага буквара на тэрыторыі Беларусі – «Буквара» Спірыдона Собаля (выдавецтва Беларускага Экзархата).

Супрацоўнікі абласной бібліятэкі падрыхтавалі да канферэнцыі выстаўку кнігі «А напачатку было Слова...», на якой прадставілі кнігі па гісторыі кнігадруку

з фонду бібліятэкі. Пачэснае месца на выстаўцы заняла факсімільная копія «Буквара» Спірыдона Собаля (выдавецтва Беларускага Экзархата).

Пад час пленарнага пасяджэння прысутных прывіталі дырэктар Віцебскай абласной бібліятэкі Таццяна Адамян, галоўны спецыяліст галоўнага ўпраўлення ідэалагічнай работы, культуры і па справах моладзі Дзяніс Юрчак, загадчык кафедры гісторыі Беларусі ВДУ імя П.М. Машэрава Анатоля Дулаў, намеснік дырэктара Віцебскага абласнога краязнаўчага музея па навуковай рабоце Валерый Шышанаў, першы прарэктар Віцебскай духоўнай семінарыі протаіерэй Канстанцін Ізафатаў.

Таццяна Адамян

На пасяджэнні прагучалі даклады пра два спісы Кнігі прывілеяў Віцебска з Бібліятэкі Акадэміі навук Літвы (А. Доўнар, кандыдат гістарычных навук, загадчык сектара крыніцазнаўства і археаграфіі Інстытута гісторыі НАН Беларусі), пра падыходы да вызначэння даты заснавання нашага горада ў працах гісторыкаў другой паловы XVIII – пачатку XXI стст. (А. Дулаў), пра аднаўленне страчаных помнікаў кultaвага доўліства Віцебска (Д. Юрчак), а таксама пра Куцеінскую Лаўру як цэнтр культурнага і духоўнага жыцця ў XVII ст. і дзейнасць Спірыдона Собаля (бібліятэкар бібліятэкі Свята-Богаяўленскага Куцеінскага мужчынскага манастыра Г. Юркевіч).

Пасля праца канферэнцыі прадоўжылася па секцыях. Там побач з вядомымі навукоўцамі выступілі з дакладамі маладыя краязнаўцы, у прыватнасці, аспірант кафедры гісторыі Беларусі Ганна Базарэвіч, магістрант гэтай жа кафедры Аляксандр Бараноўскі ды іншыя.

Напрыканцы канферэнцыі адбылася прэзентацыя манаграфіі «Гістарычнае краязнаўства Беларусі ў 1961 – 1991 гг.» настаўніка Віцебскага кадэцкага вучылішча, дацэнта кафедры гісторыі Беларусі ВДУ імя П.М. Машэрава, кандыдата гістарычных навук Мікалая Півава. Кніга пабачыла свет сёлета ва ўніверсітэцкім выдавецтве.

Па выніках канферэнцыі плануецца выданне зборніка матэрыялаў. А з тэкстамі дакладаў удзельнікаў папярэдняй канферэнцыі, якая была прысвечаная 170-годдзю з дня нараджэння М.Я. Нікіфароўскага, можна пазнаёміцца ў зборніку, размешчаным на сайце Віцебскай абласной бібліятэкі:

<http://pdf.vlib.by/BS-2016/Vitebskij-kraj-2015.pdf>

Алеся
ДУБРОЎСКАЯ,
г. Віцебск

Анатоля Дулаў

Аляксандр Доўнар

На «Берагіню-2016» гурт «Калыханка» быў запрошаны як госць. Мы выступалі ў прыгожым клубе для жыхароў вёскі Парэчча Акцябрскага раёна. Нас слухалі добра, нас разумелі, з намі спявалі, з намі карагодзілі, нас задарылі кветкамі. Пасля канцэрта частавалі пірожнымі з чарніцамі і вішнямі.

На кожнай «Берагіні», якую я бачыла, для мяне адбываўся пуд. Які-небудзь калектыў кранаў мяне да слёз. Плечы мае трэсліся, а слёзы ліліся ручаямі. Гэта былі слёзы шчасця ад таго, што «яна верціцца!» Верціцца зямля, а на ёй не знікаюць героі. Родныя, адданыя радзіме людзі. Яны не могуць змірыцца з тым, што культура наша, годнасць наша, веліч наша знікаюць. І прысвячаюць жыццё сваё служэнню гэтай культуры. А «Берагіня» для іх – месца, куды яны прывозяць сваіх вучняў, сваю працу, свае вышыванкі, свае пастаноўкі, сваё спадзяванне на тое, што іх разумеюць, заўважаюць, падтрымаюць, ухваляюць... Ім будзе трошкі лягчэй далей працаваць. Далей сабе дазваляць гэтым займацца. Бо шчырае служэнне фальклору не прыносіць дабрабыт і спакой у жыццё кіраўніка. Ён заўсёды нейкі недарэка, дзіўны чалавек. Нават для калегаў у сваім клубе, школе, мястэчку.

Паводле законаў мастацтва і жыцця

На сёлетняй «Берагіні» я мала што бачыла, таму што была «госцем». Але на адзін канцэрт трапіла, і цуд адбыўся: зноў слёзы ліліся. Гурт вёскі Пратасы Акцябрскага раёна паказваў «Вяселле». На сцэне сядзелі аўтэнтычныя выканаўцы і спявалі вясельныя песні. Прыгожа, вясела, квяціста (такое ж квяцістае было ў іх і адзенне). А наперадзе, трошкі збоку, сядзела нявеста (дзяўчына ў сапраўдным вясельным строі, модным у гадах 30-х мінулага стагоддзя). Твар яе быў бледны, разгублены, засяроджаны на сваёй надзвычайнай падзеі. Над ёю ўзвышаліся постаці яе сябровак, якія рыхтавалі яе да вяселля. Яны былі ўважлівымі, рытуальнымі, засяроджанымі на важнейшай і адказнай справе: па аднае прадцы ўкладвалі валасы нявесты-сяброўкі, нікуды не спяшаючы. І гэтая сур'ёзнасць у тварах, няспешнасць у дзеяннях дзяўчат як бы супроцьстаяла ліхасці і азарту спявачак, іх радасці ад прадчу-

вання свята, дзеі, забавы. Такі кантраст даваў адчуванне найвялікшай праўды. Наяве быў «канфлікт», неабходны для сапраўднай сцэнічнай і жыццёвай дзеі.

А вось з'явіўся і жаніх. Не ліхі ружовашчокі хлопец, а

нейкі дарослы мужчына, высокі, худы, у цёмным картузіку (без звычайнай кветкі). Таксама сур'ёзны, нібы зхаладзелы знутры. Ён і на нявесту не глядзіць, а глядзіць некуды перад сабою, нібы спрабуе ўбачыць сваю будучыню.

На сцэне добрым гукам пяюцца вясельныя песні, нявесце надзяваюць вэлюм, прыязджае жаніх і забірае яе. Вось і ўся драматургічная дзея. Але той, хто задумаў і паставіў гэтую карціну, даў магчымасць глядачам праз шматлікія дэталі перажыць узрушэнні і хваляванні. Гэта было як дэманстрацыя даўніх фотаздымкаў з сямейнага альбома. Так дэталёва і праўдзіва была намалёваная карціна вяселля, што параўнаць яе смела можна з фрагментам фільма якога-небудзь сусветна прызнанага кінарэжысёра. Але той у Акцябрскі не прыязджаў, а зрабілі гэтую бездакорную пастаноўку мясцовыя культурнікі, а можа, настаўнікі... Я падыходзіла да іх, каб пагаварыць, але не змагла нічога вымавіць: плакала і плакала. Мала застаецца ў нашым рэальным народным жыцці ўзораў сапраўднага і таленавітага. Таму так і хвалюе бачанае на «Берагіні» сапраўднае, зробленае паводле законаў мастацтва і жыцця.

Ларыса РЫЖКОВА,
кіраўнік узорнага
фальклорнага гурта
«Калыханка» Міханавіцкага
Дома фальклору
Мінскага раёна

Стагоддзі Беларускай Культуры

Місяц з 2016-га

Казка — у жыцці падказка

«Калі пачынаюцца нашы сустрэчы з казкай? Ды ў самым раннім маленстве, калі мамы спяваюць нам песні-калыханкі, што нагадваюць казкі! У гэтых песнях ёсць шэранькі ваўчок, ёсць коцік і ліска, ёсць зайчык і птушачка. Яны такія мяккія і пухнатыя, такія добрыя і ласкавыя, так хутка прыносяць малым спакой і сон!»

Але вось мы становімся школьнікамі. І з самых першых літар кніга зноў прыводзіць нас у казку. Цяпер казачныя героі ўжо жывуць на кніжных старонках, а мы разам з імі вандруем па свеце. Мы разумеем іх паводзіны і ўчынкі, перажываем за іх, уяўляем сябе на іх месцы. Мы ўжо заўважылі, што ў казках жывуць добрыя і злыя, прыгожыя і брыдкія, сумленныя і хлуслівыя героі.

Мы хочам быць падобнымі да станоўчых герояў. Дзяўчынкі ўяўляюць сябе царэўнамі і прынцэсамі, працавітымі і добрымі Папялушкамі, хлопчыкі мараць стаць адважнымі царэвічамі і прынцамі, быць моцнымі, як во-

латы-асілка, каб выратаваць з бяды сваю адзіную на ўсё жыццё прынцэсу.

Прыходзіць час, і мы вучымся самі складаць казкі. У нашых казках ажываюць знаёмыя нам з маленства рэчы, а нашы хатнія коцікі і сабакі пачынаюць размаўляць па-чалавечы. І паранейшаму дабро перамагае зло, сумленныя і справядлівыя знаходзяць сваё шчасце, а брыдкія і хлуслівыя або знікаюць са свету, або перавыхоўваюцца.

Казка вучыць нас быць добрымі і адважнымі, мужнымі і смелымі, вернымі і сумленнымі. Вучыць заступацца за слабых, дапамагаць няшчасным, радавацца шчасцю іншых людзей. Як стаць шчаслівым? Спытай аб гэтым у казкі. Казка — у жыцці падказка».

З такіх словаў пачалася ў нашай школе падзея, да якой рыхтаваліся ўжо колькі тыдняў і малодшыя, і старэйшыя вучні Мётчанскага навучальна-педагагічнага комплексу, што ў Барысаўскім раёне. Зрэшты, указанне на раён неабавязковае, бо Мётчу і яе школе даўно ведаюць чытачы «Краязнаўчай газеты» — інфармацыйнага спонсара Рэспубліканскага фестывалю

фальклорнага мастацтва «Берагіня». Аб гэтым сведчыць падшыўка газеты, дзе сабраныя ўсе нумары з матэрыяламі пра школу і яе вучняў. Знаходзіцца падшыўка ў этнагасцеўні — кабінце, дзе сканцэнтраванае ўсё дагэдняе дзейнасці Заслужанага аматарскага калектыву Рэспублікі Беларусь фальклорнага гурта «Берагіня» (мастацкі кіраўнік Мікола Козенка). Напрыканцы года калектыву адзначыў сваё 20-годдзе.

Адным з мерапрыемстваў, прымеркаваных да гэтай даты, стаў Першы школьны конкурс аповядальнікаў народнай прозы «Несцерка». Згодна з Палажэннем, у ім удзельнічалі вучні трох узроставак груп, для якіх абавязковым конкурсным творам была казка. Акрамя казкі, вучні-пачаткоўцы спаборнічалі ў намінацыі «Лічылка» і «Хуткамоўка». Пяці-, шасці- і сямікласнікі рыхтавалі легенду або паданне, а старшакласнікі — імпрывізацыю на зададзеную казковую тэму. Канкурсанты мелі права карыстацца фальклорнымі матэрыяламі гурта «Берагіня», запісамі з фондаў Алены Боганевай, Галіны Барташэвіч, хрэстаматыйнымі народнымі творами.

Менавіта такія цікавыя і любімыя ўсімі пакаленнямі жанр народнай прозы, як казка, і быў прадстаўлены на суд гледача і журы на школьным этапе конкурсу. Перад гэтым міні-конкурсы прайшлі ў класах. У іх бралі ўдзел больш за дваццаць казачнікаў, у тым ліку артысты фальклорнага гурта «Берагіня».

Школьны этап змясціў пятнаццаць удзельнікаў. Падымаючыся на сцэну, кожны чуў ад вядучага словы пра сваю асобу, а гледачы мелі магчымасць бацьчыць на экране прэзентацыю канкурсанта.

Парадавалі сяброў і настаўнікаў Лера Будай з трэцяга класа, Віка Кандратава і Віка Касцюкевіч з чацвёртага, Каця Раджабава і Крысціна Захарова з пятага, Ксюша Раджабава і Надзя Абрамовіч з сёмага класаў. Гучалі

казкі пра звяроў і птушак, пра дзеду і бабу, пра рэпку, пра курачку-рабу. Каларытным было выступленне шасцікласніка Сашы Касцюкевіч з казкай «Хітры вол», а казка «Як Бог гады дзяліў» васьмікласніцы Аляксандры Гірынай завалодала ўвагай залы і выклікала ажыўленую рэакцыю. Завяршыла конкурс казка «Марцін Глінскі-Папялінскі і Кот-сват», якая вельмі цікава прагучала ў выкананні вучня адзінацатага класа Арёма Радзюка.

Старшыня журы, намеснік дырэктара па вучэбнай рабоце Алена Крачкоўская адзначыла высокую якасць падрыхтоўкі да конкурсу вучняў пачатковых класаў і іх настаўнікаў Святланы Мацюшонак і Алесі Палехінай, падзякавала за актыўнасць вучням 6 класа і класнаму кіраўніку Марыі Колесень. Старшыня журы таксама падкрэсліла значнасць і важнасць мерапрыемства для выхавання асобы вучня-патрыёта, вучня-інтэлектуала, вучня-творцы, выказала пажаданне на такім жа добрым узроўні падрыхтаваць і правесці астатнія конкурсныя этапы.

Як пажаданне плёну ў далейшай працы па засваенні і папулярызацыі скарбаў народнай прозы прагучалі для вучняў такія словы:

Вам, маладым будаўнікам

і творцам,

Каб меншыя цярэць

няўдачы-страты,

У ваш вучоны век я раю моцна:

Чытайце казкі, хлопцы

і дзяўчаты!

Навукі мудрай край там

непачаты!

Таму й кажу вам у жыцця

на старце —

Чытайце казкі, хлопцы і дзяўчаты!

Старыя казачкі часцей чытайце!

*Антаніна АБРАМОВІЧ,
настаўніца беларускай мовы і літаратуры,
музычны кіраўнік фальклорнага
гурта «Берагіня» Мётчанскага
вучэбна-педагагічнага комплексу
дзіцячы сад — сярэдняй школы
Барысаўскага раёна*

Чытаем і слухаем па-беларуску

Ужо больш за 14 000 вучняў 2-х і 3-х класаў з чатырох рэгіёнаў Беларусі паўдзельнічалі ў сацыяльным адукацыйным праекце «Чытаем па-беларуску з velcom». Сёлета апошнім этапам адукацыйнай праграмы стала Гродзенская вобласць. Незвычайныя ўрокі беларускай мовы і літаратуры сабралі больш за 3 000 вучняў малодшых класаў у 25-і школах Гродзеншчыны.

Спецыяльны ўрок, прысвечаны 125-годдзю з дня нараджэння класіка беларускай літаратуры Максіма Багдановіча, прайшоў у гродзенскім Новым Замку. У ім прынялі ўдзел беларускія пісьменніцы Раіса Баравікова і Алена Масла, тэлеведучыя Юрый Жыгамонт і Аляксандр Улейчык, дырэктар Гродзенскага гісторыка-археалагічнага музея-комплексу каралеўскіх палацаў — Новага і Старога Замкаў — Юры Кітурка, загадчыца Літаратурнага музея Максіма Багдановіча Алена Рапінчук, а таксама больш за 100 вучняў Гродзенскай гарадской гімназіі. Дзеячы культуры разам з малод-

шымі школьнікамі чыталі вершы паэта і гарталі старонкі яго біяграфіі.

Год культуры ў Беларусі праект «Чытаем па-беларуску з velcom» завяршае незвычайнай паэтычнай акцыяй. З 14 снежня ў эфіры радыё «Мір» пачалі гучаць вершы беларускіх класікаў у выкананні настаўнікаў праекта, а таксама спецыяльных гасцей. Упершыню да праекта далучыліся гімнастка Меліціна Станюта, футбаліст Віталь Радзівонаў, акцёр тэатра і кіно Павел Харланчук. Ладзіцца праект па 27 снежня.

Паводле інфармацыі арганізатараў

Наша гісторыя:

ідэі, падзеі, асобы

Міхаіл Лявонавіч Гамаліцкі

Да 225-годдзя з дня нараджэння

Кароткія звесткі з энцыклапедыі гісторыі Беларусі:

М. Гамаліцкі – беларускі ўрач-фізіёлаг, гісторык, археолаг, літаратар, педагог.

Міхаіл Гамаліцкі – наш зямляк. Нарадзіўся 3 снежня 1791 года ў вёсцы Вялавічы былога Слонімскага павета ў сям’і ўніяцкага (грэка-каталіцкага) святара Лявона Гамаліцкага, які аддаў служэнню ў Вялавіцкай Свята-Ільінскай царкве амаль пяцьдзясят гадоў.

Уніяцкія святары (іх называлі парахамі) былі небагатыя, жылі за кошт невялікага зямельнага надзелу і ахвяраванняў сялянцаў.

Парахі імкнуліся даць дзецям адукацыю, каб забяспечыць іх будучыню. Лявон Гамаліцкі меў трох сыноў: Міхаіла, Ігната, Іпаліта. І кожны з іх атрымаў добрую адукацыю. Ігнат быў брэсцкім саборным святаром, выдатным прапаведнікам, карыстаўся вялікай павагай у прыхаджанаў. Іпаліт закончыў Жыровіцкае духоўнае вучылішча і багаслоўскае аддзяленне Віленскага ўніверсітэта. Прафесар І. Гамаліцкі быў апошнім рэктарам Жыровіцкай уніяцкай семінарыі.

Міхаіл пачатковую, а затым і сярэднюю, адукацыю атрымаў у школе манахаў-базыльянаў у Жыровічах. Тамтэйшы выкладчык філасофіі Жарскі абудзіў у семінарыста цікавасць да класічнай літаратуры, асабліва да твораў Цыцэрона і Вяргілія. Бацька Міхаіла вельмі спадзяваўся, што сын заменіць яго і стане таксама святаром, як іншыя сыны, але юнак нечакана ў 1809 годзе паступіў на медыцынскі факультэт Віленскага ўніверсітэта. У час вучобы вялікі ўплыў на Гамаліцкага аказалі прафесары Андрэй Снядэцкі і Іосіф Франк. Якраз у гэты час прафесар А. Снядэцкі надрукаваў трактат «Тэорыя арганічных рэчываў». Ён быў выкарыстаны як вучэбны дапаможнік для выкладання студэнтам курса фізіялогіі, прапагандаваў іншыя біялагічныя дысцыпліны.

Прафесар І. Франк загадваў тэрапеўтычнай клінікай пры ўніверсітэце. Гэта ён упершыню пачаў выслухоўваць хворых пры дапамозе стэтаскопа (слыхавой трубка). Студэнт Гамаліцкі быў адданы яго памочнікам у клініцы. Нездарма І. Франк стаў навуковым кіраўніком Міхаіла пры напісанні ім кандыдацкай, а

маўся прыватнай лекарскай практыкай, але яго ўсё часцей бачылі ва ўніверсітэцкай бібліятэцы ды архіве, дзе ён апантана ўзяўся за вывучэнне гісторыі Вялікага Княства Літоўскага ды яго сталіцы Вільні.

Калі выйшла ў свет «Гісторыя горада Вільні» вядомага даследчыка М. Балінскага, Гамаліцкі змясціў на яе рэцэнзію з такімі дапаўненнямі, папраўкамі і заўвагамі, што аўтару кнігі давялося перагледзець шмат якія моманты ў гісторыі сталіцы ВКЛ.

Колі інтарэсаў М. Гамаліцкага значна пашыралася: яго цікавіла гісторыя Слонімскага краю,

пасля і доктарскай дысертацыяў, што ўпершыню ў свеце былі прысвечаныя пытанням пералівання крыві. У 1815 годзе доктарская дысертацыя была ім бліскуча абаронена. У тым жа годзе М. Гамаліцкага выбралі членам Віленскага медыцынскага таварыства, якое выдавала «Помнікі таварыства», дзе друкаваліся значныя медыцынскія досведы мясцовых вучоных-медыкаў. Гамаліцкага выбралі сакратаром медыцынскага факультэта, ён чытаў лекцыі па хірургіі і фізіялогіі. У 1819 годзе малады вучоны канчаткова звязаў сваё жыццё з Віленскім ўніверсітэтам, выкладаючы курсы тэарэтычнай хірургіі і фізіялогіі. А з 1824 года прафесар Гамаліцкі ўзначаліў кафедру фізіялогіі ўніверсітэта. У гэты час ён шырока праводзіў даследаванні на жывёлах, вывучаў пытанні пералівання крыві. Пра яго пайшла слава як пра вучонага, які стаў на шлях эксперымантаў і даследаванняў. Ён чытаў спецыяльныя курсы па страваванні, дыханні, кровазвароце, цеплаабмене, функцыі выдзялення, нервовай дзейнасці, мысленні. Усе адзначалі, што Гамаліцкі цікавіўся кожнай навуковай з’явай, хутка знаёміўся з кожным новым адкрыццём, імкнуўся выхаваць у сваіх калегаў і студэнтаў прагу да назіранняў і даследаванняў.

Але ў 1827 годзе М. Гамаліцкі цяжка захварэў і вымушаны быў спыніць выкладчыцкую дзейнасць ва ўніверсітэце. Доўга лячыўся. Па стане здароўя выйшаў на пенсію. Нейкі час яшчэ змяшчаў артыкулы на медыцынскія тэмы ў перыядычных выданнях, зай-

беларуская філалогія, археалогія. Ён пазнаёміўся з маладым памешчыкам з Марачоўшчыны, што непадалёк Косава, Вандалінам Пуслоўскім, які меў багатую бібліятэку з вялікім рукапісным фондам. Знаёмства перарасло ў моцнае сяброўства. У ваколіцах Косава яны ўжо разам праводзілі археалагічныя даследаванні. Засталіся ненадрукаванымі палявыя археалагічныя дзённікі, альбомы, справаздачы.

Сабраныя ў архівах матэрыялы паслужылі Гамаліцкаму асновай для напісання працы пра жыццё і дзейнасць вялікага князя літоўскага Вітаўта.

Прызнаннем навуковых заслугаў М. Гамаліцкага стала выбранне яго членам-карэспандэнтам Археалагічнага таварыства (1856), членам Рускага геаграфічнага таварыства (1857).

Вялікі ўплыў аказаў Міхаіл Гамаліцкі на маладога вучонага Адама Кіркора (1818 – 1886), аднаго з аўтараў вядомай працы «Живописная Россия». А. Кіркор у сваім даследаванні даў чытачам досыць шырокае і ўсебаковае ўяўленне аб Беларусі і яе народзе. М. Гамаліцкі аказаў А. Кіркору маральную падтрымку, кансультаваў па пытаннях старажытнай гісторыі Беларусі, дазволіў карыстацца сваёй бібліятэкай, ставіўся да яго, як да сына. Удзячны вучань і правёў М. Гамаліцкага ў апошні шлях. Памёр славуты вучоны 21 мая 1861 года і пахаваны на могілках Роса ў Вільні.

У маі 1991 года рэспубліканскі музей гісторыі медыцыны Беларусі, іншыя навуковыя аб’яднанні краіны правялі навукова-практычную канферэнцыю «Дзеячы аховы здароўя і медыцынскай навука Літвы і Беларусі на мяжы XVIII – пачатку XIX стагоддзяў», прысвечаную 210-годдзю заснавання медыцынскага факультэта Віленскага ўніверсітэта і 200-годдзю з дня нараджэння М. Гамаліцкага. Канферэнцыя праходзіла ў Гродзенскім дзяржаўным медыцынскім універсітэце. На другі дзень працы яе ўдзельнікі прыехалі ў вёску Вялавічы Івацэвіцкага раёна, каб адкрыць мемарыяльную дошку М. Гамаліцкаму з нагоды юбілею. Неўзабаве адной з вуліцаў Івацэвічаў было нададзенае імя нашага славутага земляка.

У 2015 годзе стараннямі вучняў 10 класа Запалянскай сярэдняй школы Уладзіміра Воўны, Вадзіма Левашэні і Аляксея Цітка была адноўленая магіла бацькі М. Гамаліцкага – Лявона. На камені-крыжы пазначаная дата смерці – 1849 год.

*Алесь ЗАЙКА,
в. Запомле,
Івацэвіцкі раён*

Ад аўтара. Пры напісанні артыкула былі выкарыстаныя матэрыялы з сямейнага архіва Алы Філіповіч, музыказнаўцы з Гродна, якая з’яўляецца нашчадкамі нашага знакамітага земляка.

Архітэктурнае мастацтва Беларусі на карцінах Уладзіміра Шаркова

На пачатку снежня ў музеі-сядзібе «Пружанскі палацык» адкрылася выстаўка працаў мастака Уладзіміра Шаркова «Архітэктурная спадчына Беларусі». У экспазіцыі прадстаўленыя 53 карціны з серыі, распачатай у 2012 г.

Асноўная тэма працаў мастака – яго родны Мінск. Віды горада прадстаўлены пераважна ў гарызантальнай перспектыве. Паводле словаў У. Шаркова, карціны з вертыкальнай перспектывай у яго атрымліваюцца менш, бо Мінск усё ж такі панарамны, «выцягнуты» горад. Акрамя таго мастак лічыць, што гарызанталь суадносіцца з шляхам чалавечага жыцця, а вертыкаль – гэта шлях ад свецкага да Бога, і пасярэдзіне гэтага шляху знаходзіцца сам чалавек.

На карцінах У. Шаркова можна ўбачыць розныя куткі Мінска – Стары горад, Траецкае прадмесце, касцёлы і цэрквы, плошчы, паркі. Для мастака духоўным цэнтрам Мінска з’яўляецца Верхні горад, сучасная забудова яго меней натхняе. Нярэдка У. Шаркоў з вялікім майстэрствам дапаўняе гарадскі пейзаж дадзенымі архітэктурнымі дэталімі і тым самым выяўляе асабісты погляд на родны горад.

Яшчэ адна тэма працаў майстра і невычэрпная крыніца яго натхнення ўжо цягам многіх гадоў – гэта помнікі архітэктурны: сядзібы, гарадскія ратушы, храмы, палацы, замкі. Карціны выкананыя гуашшу на паперы, што надае ім своеасаблівы каларыт. Многія з іх адлюстраваныя на паштоўках.

*Таццяна АНТАНЮК,
навуковы супрацоўнік музея-сядзібы
«Пружанскі палацык»*

Камянецкая вежа

Пружанскі палацык

«Рэкі вам даю поўныя, пушчы – нямераныя...»

«Пуста. Чарнобылем пахне зямля». Менавіта гэтыя словы з паэмы Уладзіміра Някляева «Зона» прыходзілі на памяць, калі мы з Уладзімірам Цвірко вандравалі па атручанай радыяцыйнай зямлі Гомельшчыны. Па дарозе да самага аддаленага населенага пункта нашага падарожжа – г.п. Лоева – мы наведалі прыгожае месца ў Светлагорскім раёне, на беразе ракі Бярэзіны, дзе 360 гадоў таму існаваў горад Казімір, заснаваны каралевай польскай і вялікай княгіняй літоўскай Цэцыліяй Рэнатай Габсбург. Горад меў герб, валодаў магдэбургскім правам. Тут была ратуша з гадзіннікам, прыстань, жыло шмат рамеснікаў. Цяпер на гэтым месцы магло быць буйное паселішча, але ж беды ніколі не абыходзілі нашу зямлю. Так сталася і з Казімірам. У 1655 г. казацкае войска пад кіраўніцтвам гетмана

Па дарозе з Лоева ў Рэчыцу мы не маглі не наведаць прыгожую сядзібу ў вёсцы Пярэдзелка, якая некалі належала Ру-

былі і на яўрэйскіх могілках, дзе некалькі гадоў таму вандалы пашкодзілі шмат помнікаў, а ў вёсцы Ямпаль наведалі прыгожую драўляную царкву Іаана Багаслова, пабудаваную ў 1902 г.

Рэчыца і Рэчыцкі раён багатыя на вядомых людзей. Тут нарадзіліся ці жылі вучоны Мітрафан Доўнар-Запольскі, народны пісьменнік Беларусі Іван Навуменка, пісьменнік Уладзімір Ліпскі, паэты Анатоль Сыс і Мікалай Чырык, мастак Аляксандр Ісачоў, актёр тэатра і кіно, народны артыст СССР Яфім Капелян.

Раёны, якія мы наведалі ў першы дзень нашага падарожжа, лічацца чыстымі ад радыяцыі, хаця і над гэтымі тэрыторыямі праходзілі шкодныя хмары.

На наступны дзень мы пабылі ў пахаваных вёсках і ў найбольш пацярпелых ад катастрофы на Чарнобыльскай АЭС раённых цэнтрах. Найперш наведалі ў «мёртвай» вёсцы Дзям'янкi (Добрушскі раён) сядзібу, якую пабудавалі ў канцы XIX ст. Мікалай Герард. Знаходзіцца яна на аўтадарозе ад Добруша да мяжы з Расіяй, і трапіць да яе можна толькі праз шлагбаум, маючы на руках пропуск – дазвол на ўезд у радыяцыйную

Крыж на месцы царквы ў колішнім Казіміры

дзеўскім, а апошняя уладальніцай была Кацярына Бараноўская. Цяпер у будынку былога палаца размяшчацца школа.

На пад'ездзе да Рэчыцы мне прыгадалася песня маёй маладосці «Рэчыцкая лірычная», якая некалі была вельмі папулярнай. Рэчыца – адзін з старажытных гарадоў Беларусі, упершыню ўзгадваецца ў 1213 г. Вялікі князь літоўскі Вітаўт пабудавалі тут замак, які прастаяў 200 гадоў і быў спалены, як і горад Казімір, у 1654 г. казакамі І. Залатарэнкі. На вуліцы Савецкай амаль побач стаяць два храмы – касцёл Святой Тройцы і Свята-Успенскі царква.

Свята-Успенскі сабор пабудаваны ў 1872 г., у 1930-я гг. быў закрыты бальшавіцкаю ўладай і да 1999 г. выкарыстоўваўся як дом культуры. Свята-Троіцкі касцёл пабудаваны ў пачатку XX ст. у стылі неаготыкі. З прыходам да ўлады бальшавікоў у ім размяшчаліся склад, электрастанцыя і нават піўны бар. У 1999 г. касцёл быў перададзены вернікам. У Рэчыцы мы па-

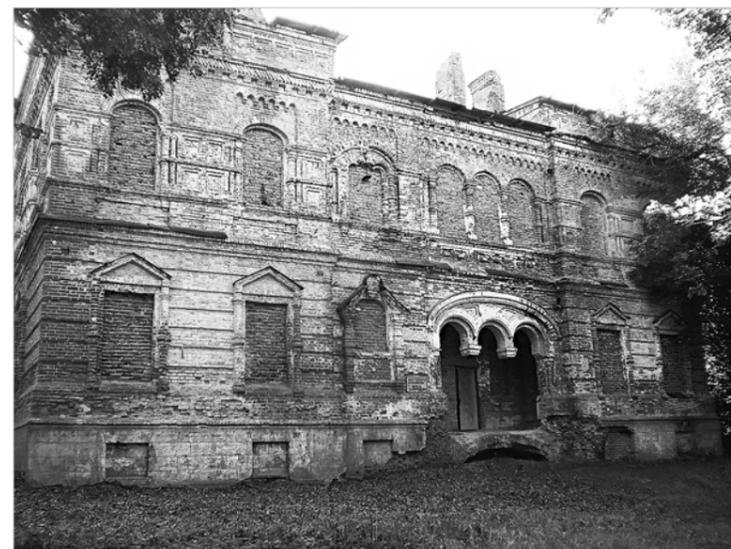

Сядзіба ў в. Пярэдзелка

зону. Не ведаючы гэтага, мы з Веткі па палявай дарозе праехалі недзе кіламетраў 20 і трапілі на дарогу з патрулямі. Да былой вёскі Дзям'янкi за-

Царква і касцёл у Рэчыцы

Будынак сядзібы ў в. Дзям'янкi

сталася кіламетраў 5, як нас затрымаў пільны міліцэйскі напад. Мусілі з'ездзіць у Добруш, дзе нам выпісалі пропускі

ванья вёскі, бо такіх «мёртвых» вёсак тут шмат, і калі б увялі гэтую сістэму, дык давалося б закрываць для наведвання ўвесь раён. На Веткаўшчыне нарадзіўся вядомы савецкі дыпламат, міністр замежных справаў былога СССР Андрэй Грамыка, а таксама паэт Дзмітрый Кавалёў.

Горад Чачэрск вядомы з XII ст. Тут нашу ўвагу прыцягнула Спаса-Праабражэнская царква, пабудаваная ў 1779 г., – помнік архітэктуры класіцызму. У адкрыцці яе брала ўдзел імператрыца Кацярына II. У алтары захоўваецца ўнікальная ікона «Сашэсце ў пекла», датаваная 1678 г. У цэнтры Чачэрска ўзвышаецца незвычайнай архітэктуры ратуша, пабудаваная ў XVIII ст. графам Чарнышовым у стылі класіцызму. На выездзе з горада мы зрабілі прыпынак каля невялічкага возера Святое, дзе адбылося «знаёмства» з кабылай і яе жарабём. Чачэрская зямля – радзіма паэтаў Леаніда Гаўрылава і Васіля Карпчанкі, а таксама заслужанай артысткі Беларусі Веры Пархоменка.

Стомленыя, крыху «засвечаныя» ад радыяцыі, але з пачуццём выкананай працы мы вярнуліся дамоў. Вандроўкай па вышэйзгаданых раёнах У. Цвірко завяршыў даследаванне Гомельшчыны. Наперадзе – вандроўкі па Брэстчыне і Віцебшчыне. І, вядома, новыя ўражанні.

Лявон
ЦЕЛЕШ,
г. Дзяржынск

На Светлагоршчыне мы наведалі хутар Міколаў Востраў, дзе на тэрыторыі аграгаспадарства ўзвышаецца прыгожы млын XIX ст. А побач з Светлагорскам, у вёсцы Якімава Слабада, некалі існавала Свята-Мікалаеўская царква. Святаром у ёй быў Іван Гашкевіч, брат вядомага мовазнаўцы, падарожніка, першага расійскага консула ў Японіі Іосіфа Гашкевіча. У Светлагорскім раёне нарадзіўся пісьменнік Васіль Якавенка, а ў Светлагорску жыў ураджэнец Магілёўшчыны паэт Ізяслаў Катляроў.

Гарадскі пасёлак Лоеў, што знаходзіцца пры ўпадзенні Сожа ў Дняпро, уразіў нас чысцінёй і ўтульнасцю. Упершыню паселішча згадваецца ў 1505 г. як Лоева Гара. Некалі тут ўзвышаўся замак. Пад час вайны 1654–1667 гг. Лоеў быў спустошаны войскамі Масковіі.

У пасёлку выдзяляецца прыгажосцю дом купца Долгіна на беразе Дняпра, пабудаваны ў 1874 г., а на процілеглым баку ракі ўжо тэрыторыя Украіны. Мне часта ўспамінаюцца лекцыі па тапаніміцы, якія чытаў у нас на геаграфічным факультэце прафесар Вадзім Жучкевіч, ураджэнец Лоева. Яго любілі і паважалі студэнты за добры, мяккі характар. Таксама Лоеў – радзіма ізраільскага філалага, пісьменніка Аўраама Аўруніна.

Дом купца Долгіна ў Лоеве

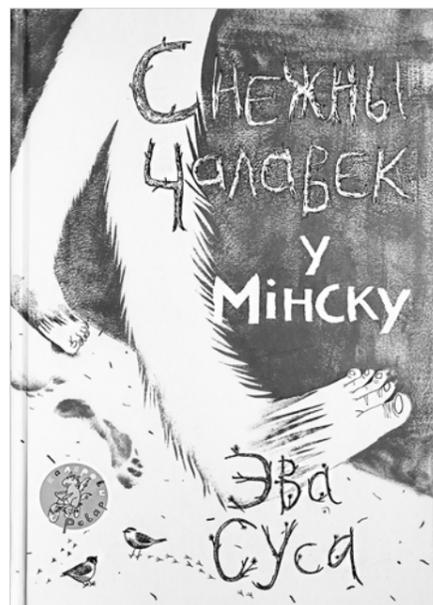

Падарунак на Новы год і Каляды

Набліжаюцца доўгачаканыя святы – Новы год і Каляды. Для маленькіх чытачоў падрыхтаваны падарункі ад серыі для дзяцей «Каляровы ровар» Бібліятэкі Саюза беларускіх пісьменнікаў.

«Снежны чалавек у Мінску» – новая кніга для дзетак і іх бацькоў шведскай пісьменніцы Эвы Суса ў перакладзе на беларускую мову Дзмітрыя Плаксы і ў мастацкім афармленні Кацярыны Дубовік.

Кніга пра прыгоды Снежнага чалавека ў Мінску ўнікальная, бо найперш пабачыла свет менавіта ў беларускім перакладзе ў серыі для дзяцей «Каляровы ровар» Бібліятэкі Саюза беларускіх пісьменнікаў. Дарэчы, сам персанаж, створаны Эвай Суса, ужо знаёмы беларускаму чытачу – у 2013 годзе ў серыі «Каляровы ровар» выйшла аднайменная кніга ў перакладзе Алесі Башарымавай, аформлена французскім мастаком Бенжамэнам Шо. Новая кніга – працяг прыгодаў дзіўнага чалавека, але ўжо ў нашай сталіцы.

На мастацкае аздабленне новай казкі быў абвешчаны конкурс, прыйшлі заяўкі ад маладых мастакоў як з Беларусі, так і з-за яе межаў. У выніку кампетэнтным журы была абраная Кацярына Дубовік – беларуская мастачка, якая жыве ў Амстэрдаме. У кнізе вядомай шведскай пісьменніцы казачны свет перасякаецца са штодзённым, і нават каля плошчы Перамогі, у цэнтры беларускай сталіцы, можна сустрэць сапраўднага Снежнага чалавека!

«Як Фіндус згубіўся, калі быў маленькі» – новая кніга па-беларуску для дзетак і іх бацькоў, працяг гісторыі пра дзядулю Пэтсана і кацянятка Фіндуса пабачыла свет у серыі «Каляровы ровар» Бібліятэкі СБП у выдавецтве «Кнігазбор». Казка шведскага пісьменніка і мастака Свена Нурдквіста перакладзеная Надзеяй Кандрусевіч.

Сімпатичныя і забаўныя героі Пэтсан і Фіндус, якія ажылі на старонках кніг шведскага аўтара, не маюць патрэбы ў прадстаўленні – яны вельмі папулярныя па ўсім свеце, у тым ліку і ў Беларусі, і казкі пра іх пераствораны больш чым на 30 моваў. На нашай роднай мове выйшлі кнігі «Пэтсан і Фіндус святкуюць Каляды», пасля – «Блінны торт» (абедзве перакладла Надзея Кандрусевіч).

А цяпер серыя для дзяцей «Каляровы ровар» працягваецца гісторыяй «Як Фіндус згубіўся, калі быў маленькі». З яе юныя чытачы даведаюцца, як пазнаёміліся і пасябравалі дзядуля Пэтсан і ягоны ўлюбёнец коцік Фіндус. Вядома, не абызвецца без авантураў і прыгодаў, пад час якіх Фіндус разнаецца шмат новага пра навакольны свет, поўны цікавых раслінаў і жывёлаў, а таксама знойдзе новых прыяцеляў – фантазійных істотак мюклаў, нечым падобных на маленькіх добрых гномаў, якія ратуюць усіх, каму патрэбная дапамога.

Выданне, як і ўсе астатнія кнігі Свена Нурдквіста, шыкоўна ілюстраванае – адно задавальненне трымаць яго ў руках! Казка стане сапраўдным падарункам для ўсёй сям’і.

Дадамо, што кніжкі можна набыць у кнігарнях Мінска ды іншых гарадоў, а таксама на сайце knihi.by.

Падрыхтаваў
Алесь САЧАНКА

Каляды

Каляда ходзя толькі раз у год – адзін дзень. Калядуець. Мы Майку гаворым: «Дзед! Дак, эта Каляда і заўтра будзья?» – «Не! Ты што? Каляда ходзя адзін дзень. Вот яна вутрам падымаіцца і ідзець па пасёлках. У пасёлка ідзець, калядуя да вечара і можа іціць да дзвянаццаці часоў. Дзвянаццаць часоў прабіла – Каляда дамоў укурула! Ужо Каляды німа – дамоў ужо ўкурула!» [А дзе яна жыве?] А я не пытала. [Каляда – гэта дзеўка? Ці гэта – цётка?] Маладзіца! Каляда-калядзіца, добрая маладзіца! Яна ўсім калядуя і пье. І шчэ нам дзед пеў песню, што яна шчодры раздавая. Яна етыя шчодры дзіцям раздавая. Вот гаворыць: «Пост ужо падхіліў хвост!» Ужо на гуркі да на капусту сеў. А масленіца – яна піруя. Яна любя ўсё ўкусная. І Каляда любя ўсё ўкусная.

Калісь хрысты, на Кряшчэне, дак усё баба гаворы: «Дзеці, давайця хрысты». Дак мы наперябой. Матка: «Падаждзіця, я вам падзялю. Ягорка, ты на вокнах пішы, на лутках, а ты на дворяшных». На мяне: «А ты на дзвярях». Большанькая, дак на дзвярях. Я пытала ў бабы: «Баб, а для чаго-та?» Яна: «Кряшчэня. Эта, штоб сатана ў хату не прыходзіла». А мы гаворым: «Баб, што эта за сатана?» – «Ну, чорт па-вашаму». Чорт і сатана завуць.

Наймалі калісь дзеўкі [кватэры]. А тады ўжо клуб здзелалі. А то па пуду бульбы і зярно колькісь. І наймаюць, напрымер, я, пускаюць, у каго большыя хаты. І, там, кажды дзень хадзі. Кудзелю панясуць, прялі, самапряхі, там гуртам і прялі, і хто вышывая, хто што дзелая. Хадзілі хлопцы туда. І хлопцы, хто што дзелая, хто лапці пляце, хто ў карты гуляець. Маткі ідуць глядзець. І нас дзве, і мы ўжо ідом і сядзіма. Да дзе сядзіма? Усі сядзяць пажылыя, мы стаіма, а то на кортачках прысідзіш. [І замужнія хадзілі?] Яны не плацілі. Як іграець, яны толькі хадзілі, па скрасеннях. А так дзеўкі з хлопцамі гуляець. І калісь начавалі, з саломы маты былі, маты пасцеляць, і на маты дзвярюгу якую, і спяць – і хлопцы, і дзеўкі. Я ўжо была замужам, дак клуб здзелалі.

Прыходзім, гаворым: «Хазяйка, пець вам?» А яны гаворыць: «Пець! Пейця!» – «А каму вам пець?» Тады ж па шэсцера дзяцей да па семера было, і па восем – усяк. Ані гаворыць: «Пейця малым. А бальшэя і так абайдуцца». Дак, мы пачынем пець. Пряпям песні, ані ўжо дадуць сала, хлеба.

Хлопцу:
Ой, рана-рана, куры папелі,
Святы вечар добрым людзям.
Раней за ўсіх Ванічка ўстаў,
Святы вечар добрым людзям.

Па двару хадзіў,
званочкам званіў,
Святы вечар добрым людзям.
Званочкам званіў,
усіх братоў будзіў,
Святы вечар добрым людзям.
– Уставайця, браткі,
коней седлаці,
Святы вечар добрым людзям.
Коней седлаці, куну* сачыці,
Святы вечар добрым людзям.
Куну сачыці, дзеўку сватаці,
Святы вечар добрым людзям.
А мы куначку не высачачі,
Святы вечар добрым людзям.
А мы дзевачку не высватачі,
Святы вечар добрым людзям.
Куніца ўцякла,
дзеўка не пашла,
Святы вечар добрым людзям.
Маладому Ваню
гарбуз выкаціла.
Святы вечар добрым людзям.
А мы той арбуз да разабілі,
Святы вечар добрым людзям.
А другую дзевачку да высваталі,
Святы вечар добрым людзям.
Гадам малада, як роза, цвіла,
Святы вечар добрым людзям.
Па зямле бяжыць,
аж зямля дрыжыць,
Святы вечар добрым людзям.
За ветрам бяжыць,
як лебідзь ляціць,
Святы вечар добрым людзям.
На неба глядзіць,
як сонца гарыць,
Святы вечар добрым людзям.
З хлопцам стаіць,
зная гаварыць,
Святы вечар добрым людзям.

Дзеўцы:
Ой, красна-красна
ў лузе каліна,
Святы вечар добрым людзям.
Красней за ўсіх дзевачка
ў мамкі,
Святы вечар добрым людзям.
Па двару хадзіла,
увесь двор красіла,
Святы вечар добрым людзям.
У сені вышла, сені звінелі,
Святы вечар добрым людзям.
У хату вышла, баяре сядзяць,
Святы вечар добрым людзям.
Баяре сядзяць,
у дзеўкі пытаець,
Святы вечар добрым людзям.
Ці ты папоўна, ці каралёўна?
Святы вечар добрым людзям.
Я не папоўна, не каралёўна,
Святы вечар добрым людзям.
А я дзевачка, бацькава дачка,
Святы вечар добрым людзям.
Чорныя вочкі, як два вугачэчкі,
Святы вечар добрым людзям.
Красныя шчочкі,
як два аганёчкі,
Святы вечар добрым людзям.
Белае ліцо, як лебедзя крыло,
Святы вечар добрым людзям.
Русая каса ніжэ пояса,
Святы вечар добрым людзям.

Эта малыя дзеці. Мы пелі ўжо... Малыя такія пелі кароцінькія, а ўжо падраслі, пачалі дзеўцы і хлопцы.
[Малыя, па колькі годзікаў?] Ну, мы шчэ да чацвёртага класа хадзілі, так пелі. Тады ўжо

большыя сталі, ужо прыдзім, яны гаворыць: «Ужо дзецікі ні пейця, а пейця ўжо, як бальшыя». Мы і бальшыя зналі... Послі ж нас ішчэ дзеўкі будуць хадзіць большыя, а меньшыя ўпярэд. Маткі гаворыць: «Ідзіця ўпярэд». Людзі гаворыць: «Ужо пейця бальшыя». Ужо дзеўкі па дзесяць, па адзінаццаць гадоў, ужо «бальшыя» называець.

Шчодрер бодзер,
Бацька злодзей
Кабылку ўкраў,
Пад печ схваў.
А людзі ўзналі,
Кабылку атабралі.

[Такія былі, што казалі: «Нам не трэба пець! Не пойдзе нам!»] Былі такія: можа, бедныя, можа, жадныя. Прыдзіма: «Пець вам: ці дзеўцы, ці хлопцы?» – «Ня пейця!»

[А што такім казалі, хто не пускаў?] «А хто шчодрер не дае, не дае, Ніхай тому пагніе,

пагніе!» – крычалі. У нас адна была: «Пейця! Я вам кусочык сала дам». Там, крошачку атрэжа... Шкварыся, пей на дварэ! У хату не пускайця! У нас хахол быў, Касцюк. У яго сын Коля памёр і дзеўка памёрла, і болей дзяцей не было. І мы ў шчодры прыходзім к яму. Ён будзья дома з цёткай Арынай. «Можна, цётка Арына, дзядзька Касцюк, к вам зайці?» Ён: «Ой! Заходзьця ўсі! Заходзьця наздароўіцьчка!» І кусок сала, цаліком кусок сала даасць: «Вот штоб такая сала ішчэ на летась!» Мы гаворым: «І мы жалаім!»

І хлеба скібку атвала, і мяса: «Наця і мяса. Можна, ігрышча будзіця гуляць, наця вам і мяса, у боршч укніця, будзіця варыць гарманісту». – «Мы вам спяём! Колю спяём». [Што спявалі для мёртвага?] Такую самаю, як і хлопцы. [Ці так можна?] Мы пелі. Цётка Арына плакала. А ён: «Арына, не плач! Яны пеюць нашаму сыночку». Ён нам дае багата ўсяго. Ішчэ хлеба мёдам памажа. А другому – шкварыся, пей-пей, такую лусціну хлеба атрэжа, абы толькі даў. Ёсцэка такія жадныя.

І баба дае нам... Мы садзімся... І куццю... Венічак яна... Як вяжа венікі... Звяжа такі з руку... Кароценькіх абрэзкаў кучароценькіх звяжа, як венічак... І тады сена паложа, венічак, і накрыя. На куце... Называіцца: пад Богам ужо каша стаіць – куцця. На Ряхаство...

Сёдні нада куццю есць і семкі лузаць. Баба чаго-та ўсягда нам семкі... сядзім разгавляцца... Па жмені давала. Для чаго, ня знаю. І курам сыпне. Семкі гарбузныя. Можна, штоб няслісь...

Заніцаў
Тенадзь ЛАПАЦІН

(Заканчэнне
ў наступным нумары)

* Каментар В.А. Грэчкай: «Куніцы ё, яны вядуцца ў сарагах, беляя такія. Звярэк такі ё. Вот, ён гаворы, што «Уставайця, братцы, коней седлаці, коней седлаці, куну сачыці» – як высачыць, дзе яна. «А мы куначку не высачылі, а мы дзевачку не высваталі». Куніца ўцякла. Такі звярэк. Яна бегая. Хто заве – «куніца», а хто – «ласіца». Ласіца – яна будзья шчыкочыць холку ці каню, ці карові. Калісь маю карову яна на тый свет чуць не згубіла, пакуль казліную кожу мне далі, казалі: «Павесь! Як павесіла з казла кожу ў сараі, тады прыду – сухая, а то – мокрая карова. Аж раса! Паглядзіш – аж рука мокрая. Яна гання яе, а карова бегая, пака ўпадзья. Яна пот ліжа з каровы, з каня».

Студзень

1 – Жыгімонт I Стары (у Вялікім Княстве Літоўскім – **Жыгімонт II**; 1467 – 1548), вялікі князь літоўскі і кароль польскі – 550 гадоў з дня нараджэння.

1 – Кутневіч Васіль Іванавіч (1787, Магілёўшчына – 1866), грамадскі і рэлігійны дзеяч Расійскай Імперыі, галоўны святар арміі і флоту, асветнік – 230 гадоў з дня нараджэння.

1 – Капыцін Вячаслаў Фёдаравіч (1942, Дрыбінскі р-н – 2002), вучоны-археолог, педагог, выдатнік адукацыі Беларусі, лаўрэат прэміі спецыяльнага фонду Прэзідэнта Рэспублікі Беларусь (1999) – 75 гадоў з дня нараджэння.

1 – Баркоўскі Вігаль Міхайлавіч (1947, Мінскі р-н), акцёр і рэжысёр тэатра, заслужаны дзеяч мастацтваў Беларусі – 70 гадоў з дня нараджэння.

1 – Марчук Георгій Васільевіч (1947, Столінскі р-н), пісьменнік, драматург, кінасцэнарыст, тэатразнаўца, лаўрэат Дзяржаўнай прэміі Беларусі (1996) – 70 гадоў з дня нараджэння.

1 – Выдавецтва «Беларуская Энцыклапедыя імя Петруся Броўкі» (Мінск; 1967), дзяржаўнае выдавецтва ў сістэме Міністэрства інфармацыі Рэспублікі Беларусь, лаўрэат прэміі Прэзідэнта Рэспублікі Беларусь «За духоўнае адраджэнне» (2010) – 50 гадоў з часу стварэння.

1 – Чэрвеньскі раённы краязнаўчы музей (Чэрвень; 1992) – 25 гадоў з часу стварэння.

3 – Гігевіч Васіль Сямёнавіч (1947, Барысаўскі р-н), пісьменнік, лаўрэат прэміі Ленінскага камсамола Беларусі (1982) – 70 гадоў з дня нараджэння.

5 – Станкевіч Адам Вікенцьевіч (1892, Сморгонскі р-н – 1949), грамадска-палітычны дзеяч, выдавец, гісторык, публіцыст, літаратуразнаўца, дзеяч Рымска-Каталіцкага Касцёла ў Беларусі – 125 гадоў з дня нараджэння.

5 – Губарэвіч Кастусь (Канстанцін Лявонавіч; 1907, Чавускі р-н – 1987), драматург, сцэнарыст, тэатральны крытык, заслужаны дзеяч мастацтваў Беларусі, лаўрэат прэміі Ленінскага камсамола Беларусі (1968), Дзяржаўнай прэміі Беларусі (1972) – 110 гадоў з дня нараджэння.

5 – Якіменка Тамара Сямёнаўна (1947), музыказнаўца, педагог, лаўрэат спецыяльнай прэміі Прэзідэнта Рэспублікі Беларусь (2004) – 70 гадоў з дня нараджэння.

6 – Кірзеў Мікалай Уладзіміравіч (1942, Чавускі р-н), жывапісец, заслужаны дзеяч мастацтваў Беларусі – 75 гадоў з дня нараджэння.

Сябры! Наступны нумар «Краязнаўчай газеты» выйдзе 6 студзеня 2017 г. Радасных і цёплых святаў Народзінай Хрыстовых і Новага году! Да сустрэчы!

Малая краязнаўчая энцыклапедыя

(Пачатак у № 1 за 2003 год)

ПАДЭСПАНЬ – гарадскі побытавы танец. Музыкальны памер $\frac{3}{4}$, $\frac{4}{4}$. Тэмп умерана хуткі. Аўтар музыкі і танца артыст Вялікага тэатра Аляксандр Царман (Масква, 1898) пры стварэнні падэспані выкарыстаў характэрна-сцэнічныя элементы іспанскага танца.

На тэрыторыі Беларусі з'явіўся ў пачатку XX ст. Быў пашыраны і ў вёсках, дзе зазнаў уплыў народнай харэаграфіі. Выконвае падэспань л ю б а я колькасць параў, асноўны малюнак – круг. Найбольш характэрны

варыянт танца, калі выканаўцы, узяўшыся за рукі, становяцца парамі па лініі танца тварам у твар і выконваюць

простыя або прыстаўныя крокі ўправа і ўлева, павароты (дзяўчаты пад рукой хлопца), прытупы, падскокі і інш. Гэты блок рухаў паўтараецца некалькі разоў запар. У Докшыцкім раёне часам выконвалі таксама па-дэ-баск. У Брэсцкай вобласці ў час танца хлопцы выконвалі прысядку.

Зрэдку падэспань уключаюць у кадрылю, у сувязі з чым змяняецца характар танца і метрытм. Падэспань часам суправаджаецца парнымі прыпеўкамі, хлапцоўскімі прысвістамі.

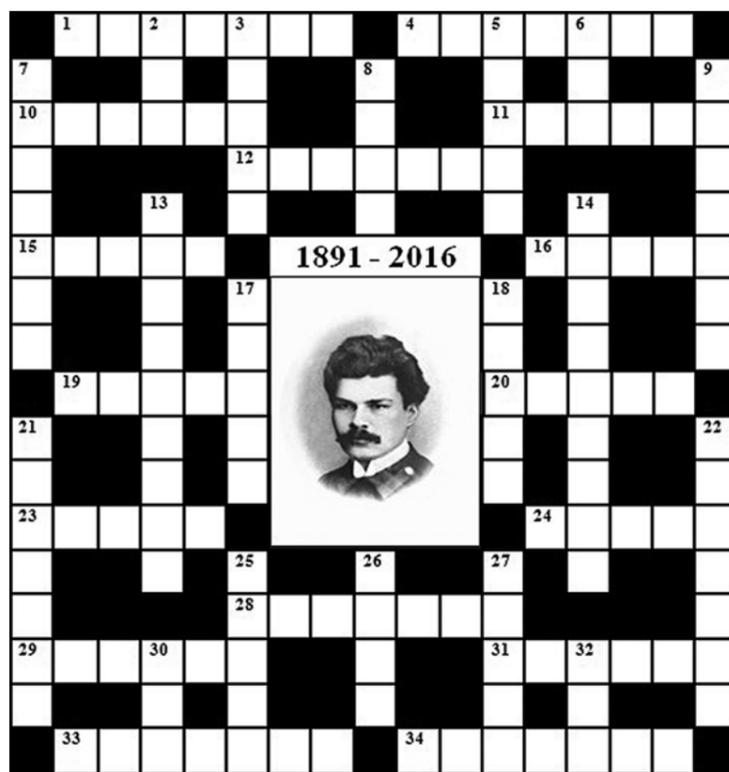
ПАКЛЁСЫ – падоўжныя гладкія бярвёны або жэрдкі без сукоў, перакінутыя з аднаго звяна плыта на другое і прывязаныя да жэрасцяў (папярочных жэрдка-перакладзінаў, брусоў на абодвух канцах плыта) віцамі або дротам.

ПАЗААБРАДАВАЯ ПАЭЗІЯ – від фальклору; песні, што выконваюцца незалежна ад абраду ці календара ў розных жыццёвых сітуацыях. У адрозненне ад каляндарна-абрадавых, адлюстроўваюць самыя розныя бакі жыцця, асабістыя пачуцці і перажыванні чалавека, сугучныя і блізкія многім людзям пэўнага рэгіёна.

Вылучаюцца эмацыйнай глыбінёй,

насычаная варама таго, што ў ёй варылася. **6.** Шырокая круглая пасудзіна. **7.** Той, каму адрасавана паштовае адпраўленне. **8.** «Ракуцёўскае ...». Свята паззіі і песні, прысвечанае памяці М. Багдановіча, якое штогод ладзіцца ў вёсцы Ракуцёўшчына, што на Маладзечыншчыне; у Ракуцёўшчыне паэт напісаў паэмы «Вэраніка» і «У вёсцы». **9.** Вялікае пачуццё М. Багдановіча да знаёмай з Яраслаўля Ганны Какувай, якой ён прысвяціў цыкл вершаў «Мадонна». **13.** «Мушка... і камарык – насаты тварык». Паэма М. Багдановіча, напісаная па водле фальклорных матываў. **14.** Вёска на Уздзеншчыне, у Слабадскім сельсавеце, дзе ў мясцовай царкве быў ахрышчаны дзед паэта – Апанас Мякота. **17.** Імя прадзеда М. Багдановіча па мячы, які працаваў прыгонным садоўнікам. **18.** ... Мякота. Імя і дзясочае прозвішча маці паэта, якая нарадзілася ў Чэрвені (рапей – Ігумен) і паходзіла са старажытнага беларускага шляхецкага роду. **21.** «За што змагаліся, як баранілі веру, – // Хай звездаюць усё ... праз паперу!» З верша «Летапісец». **22.** Тое, што і дзёран. **25.** «Ключ у мора... кідаю». З верша «Ціхі вечар; знікнула спякота». **26.** «І лятуць мае лёгкія ..., // Унашуся я ў сінюю даль». З верша «Зімова дарога». **27.** Жылое памяшканне на судне. **30.** Добрая то рэч, што ў хаце ёсць ... (прык.). **32.** Прадукты харчавання.

Склаў Лявон ЦЕЛЕШ

Уноперак

2. Што спіна заробіць, тое ... ухопіць (прык.). **3.** «... Венера». Опера, якую прысвяцілі М. Багдановічу кампазітар Ю. Семянка і паэт А. Бачыла. **5.** Вадкасць,